

Opvoeding in Chinese gezinnen in Nederland

Paul Geense & Trees Pels

Bespreking door Jane Hofmeister

Opvoedingsonzekerheid bij ouders is voor de overheid de laatste jaren aanleiding om allerlei initiatieven met betrekking tot ondersteuning en interventie te stimuleren. Voor allochtone opvoeders wordt deze onzekerheid vooral toegeschreven aan de veranderingen waarmee zij zich als gevolg van de migratie geconfronteerd zien en aan het wegvallen van traditionele ondersteuningsnetwerken. De studie van Geense en Pels maakt deel uit van een groter onderzoeksproject naar opvoeding, dat naast Chinese ook Marokkaanse, Surinaams-Creoolse, Turkse en Nederlandse gezinnen betreft. Op verzoek van het Programmerings College Onderzoek Jeugd (PCOJ) hebben beide onderzoekers van het Instituut Sociologisch-Economische Onderzoek (ISEO) van de Erasmus Universiteit Rotterdam het onderzoek uitgevoerd.

In tegenstelling tot Marokkaanse, Surinaams-Creoolse en Turkse migrantengezinnen vallen Chinezen, een van de oudste minderheden in Nederland, niet onder het vigerende minderhedenbeleid. Dit betekent dat zij tot op heden geen aanspraak kunnen maken op reguliere steun van gemeentelijke overheden. De ervaringen van maatschappelijke instellingen met Chinezen op lokaal niveau hebben de noodzaak van het ontwikkelen van projecten en de reguliere ondersteuning van het Chinees maatschappelijk werk vaker aangetoond. Deze ondersteuning blijkt veelal inadequaats omdat de autochtone deskundige hulpverleners niet goed in staat zijn om de eigen Chinese 'klinische realiteit' in hun benadering te betrekken. Het ontbreken van voldoende kennis over Chinese migranten in het algemeen en over hulpverlening aan Chinezen in het bijzonder rechtvaardigt de noodzaak om meer inzicht te verwerven in de opvoeding van alledag en in de vragen en problemen waar deze opvoeders mee zitten.

De Chinese gemeenschap zelf heeft vanaf eind jaren '80 meerdere malen aangedrongen op opname in het minderhedenbeleid. Aanleiding daartoe waren de gevolgen van de crisis in het restaurantwezen en de toenemende generatiekloof en de taalbarrières tussen de generaties welke binnen de Chinese organisaties en de Chinese gemeenschap als geheel veranderingen teweegbrachten. *Opvoeding in Chinese gezinnen in Nederland* van Paul Geense en Trees Pels betreft het eerste uitgebreide onderzoek naar het verkrijgen van meer inzicht in de alledaagse opvoeding, alsmede van de vragen, twijfels en problemen die Chinese moeders ervaren, en van hun behoefte aan opvoedingsondersteuning. De bevindingen omtrent de specifieke omstandigheden van de Chinese migranten en hun gezinnen in dit onderzoek moeten gezien worden in het licht van twee voorwaarden die bepalend waren voor de opzet en de instrumenten van dit onderzoek. De eerste eis betrof het rechtdoen aan zowel de opvoedingssituatie binnen uiteenlopende Chinese milieus als aan de specifieke context waarbinnen de opvoeding zich afspeelt. Deze eis van (sub-)culturele validiteit leidde tot een getalsmatige beperking van de onderzoeksgroep waarvan de respondenten werden geselecteerd op spreiding over relevante achtergrondmerken.

Deze kwalitatieve benadering beoogde meer inzicht te verkrijgen in verschillen naar bijvoorbeeld generatie en opleidingsniveau. Om aan de tweede eis, die van vergelijkbaarheid met de onderzoeken naar opvoeding in Marokkaanse, Surinaams-Creoolse, Turkse en Nederlandse gezinnen tegemoet te

komen, moest een gezamenlijk conceptueel kader en een instrumentarium dat daarop is gebaseerd ontwikkeld worden. De onderzoekers zijn erin geslaagd om zowel via het netwerk van de door hen aangezochte Chinese interviewers als via Chinese organisaties respondenten te werven die voldeden aan de criteria van hun onderzoeksoptzet.

De samenstelling van de onderzoeksgroep moest zich vanwege de complexiteit van de migratiegeschiedenis van Chinezen in Nederland beperken tot Chinezen afkomstig uit Hongkong en de Volksrepubliek China. De subculturele diversiteit beperkt zich derhalve tot een weer- spiegeling van deze groepen Chinezen in Nederland. Om aan de eis van vergelijkbaarheid tegemoet te komen is een aantal relevante concepten, zoals tweetaligheid en discriminatie, toegevoegd aan die van het onderzoek onder autochtone Nederlanders. In de tweede fase zijn deze concepten aan de hand van semi-gestructureerde interviews voorgelegd. Vergelijkingen van opvoedingsdoelen tussen Marokkaanse, Surinaams-Creoolse, Turkse en autochtone Nederlandse gezinnen hebben voornamelijk op dit niveau van concepten plaatsgevonden en maken deel uit van de conclusies van dit onderzoek.

Geense en Pels laten zien dat het opvoedkundig handelen van Chinese ouders door hun specifieke culturele denkbeelden en praktijken worden gekleurd. In de familie-ideologie maakt het centrale begrip *xiao* duidelijk dat de Chinese perceptie van ouder-kind relatie een andere is dan die in het westen gangbaar is. Die relatie kenmerkt zich vooral door een hiërarchische ordening naar generatie en geslacht, waarin het individu zich altijd conformeert aan het 'collectivistisch' of de 'groepsoriëntatie'. Voor deze Chinese ouders wijken concepten als conformisme en autonomie daardoor af van de westerse betekenis. Aan de hand van beschrijvingen van concrete opvoedingspraktijken wordt deze afwijking in het onderzoek goed geïllustreerd. Ze maken duidelijk dat in het proces van continuïteit en verandering tegenstrijdige ontwikkelingen en dilemma's een rol spelen.

De tussengeneratie, een kleine groep hoger opgeleiden van de onderzoeksgroep, richt zich meer op de Nederlandse samenleving en beheerst de Nederlandse taal goed tot uitstekend, maar houdt toch vast aan hun conformistische waarden. Zelfverwerkelijking blijft in dat opzicht gerelateerd aan het nakomen van de sociale verantwoordelijkheden binnen de groep, waardoor maatschappelijk succes juist niet het resultaat is van individuele inspanningen. In de Nederlandse context daarentegen wordt veel nadruk gelegd op individuele prestaties en niet zozeer op prestaties die tot eer strekken van de groep. De opvoeding in Chinese gezinnen die gericht is op het zelfstandig kunnen functioneren van kinderen moet in de zin van het conformisme uitgelegd worden, namelijk zelfstandig functioneren binnen of vanuit familieverband. De inrichting van ons Nederlandse onderwijs gaat echter uit van onafhankelijk functioneren in de individualistische betekenis.

De diversiteit in Chinese talen of dialect, het verspreid wonen en het onvoldoende beheersen van de Nederlandse taal plaatsen deze Chinese migranten en hun gezinnen in een vrij sterk sociaal isolement, zowel ten opzichte van de Chinezen zelf als de Nederlanders. Hierdoor ontbreken onder andere de nodige netwerken voor ouders voor het inwinnen van informatie over mogelijke opvoedingsstijlen en -ondersteuning, onderwijssysteem en mogelijke schoolloopbanen of het behartigen van hun belangen op sociaal-culturele en economische terreinen. Het is jammer dat in dit onderzoek geen aandacht is voor maatschappelijk 'succesvolle' Chinezen met een goede beheersing

van de Nederlandse taal, die meer geïntegreerd zijn in de Nederlandse samenleving. Treden zij nu als intermediair op voor Chinese migranten of vormen zij een op zichzelf staand conglomeraat in de Nederlandse samenleving? Kunnen zij eventueel een voorbeeldfunctie vervullen? Zijn zij inzetbaar voor het opbouwen van netwerkrelaties?

Ook de hoge werkdruk in de horecasector, communicatieproblemen tussen ouders en kinderen en de gevolgen daarvan spelen een belangrijke rol in hun positie in het onderwijs en op de arbeidsmarkt. Daarom is het jammer dat de onderzoekers niet ingaan op wat de meeste jongeren beogen die een goede baan buiten de horeca als toekomstideaal zien. Het zou in het onderwijs een concreet aangrijpingspunt voor loopbaanoriëntatie en -begeleiding kunnen zijn om bij deze veelal stille en introverte jongeren vroegtijdig hun sterke en zwakke punten te signaleren en waar mogelijk de nodige maatregelen te treffen voor bijvoorbeeld hiaten in vereiste taalvaardigheid en hun omzeilgedrag ten aanzien van talige vakken.

Ondanks deze kritiekpunten levert dit onderzoek een belangrijke bijdrage aan het pleidooi om reguliere steun van de regionale en lokale overheden ook voor Chinese migranten toegankelijk en specifiek te maken. Geense en Pels pleiten voor opname in het minderhedenbeleid en een op Chinese migranten toegesneden beleid van opvoedingsondersteuning. Hiermee geven ze duidelijk aan dat het niet gaat om aanpassing aan westerse denkbeelden en praktijken, maar dat ondersteuning meer in dialoog ontwikkeld moet worden.